

TH
785
D 166 5

ตำนานเครื่องมโหรีปี่พาทย์
พระนิพนธ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ฉบับชำระใหม่ ทูลเกล้าฯ ถวาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน
ในงานพระราชทานเพลิงศพ
คุณหญิงมโนปกรณ์นิติธาดา ต.จ. รัตน ป.ปร ๒
เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๗๓

Siamese Musical Instruments

by

H. R. H. Prince Damrong Rajanubhab.

With English translation.

958246

คำนำ

มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ราชบัณฑิตยสภาเลือกเรื่องหนังสือและจัดการพิมพ์เพื่อพระราชทานแจกในงานศพคุณหญิงมโนปกรณนิติชาตา (นิติ) ต.จ. รัตน ป.ปร ๔. นางสนองพระโอษฐ์ของสมเด็จพระบรมราชินี ซึ่งไปถึงอนิจกรรมในเวลาโดยเสด็จประพาสประเทศอินโดจีน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับเป็นเจ้าของงานศพนั้น ข้าพเจ้าเป็นผู้เลือกเรื่องหนังสือคิดเห็นว่างานศพคุณหญิงมโนปกรณฯ คงจะมีคนไปช่วยมากทั้งที่เป็นไทยและเป็นชาวต่างประเทศ เพราะพระยาและคุณหญิงมโนปกรณฯ มีผู้ชอบพอมากในบุคคลทั้งสองจำพวก อีกประการหนึ่งงานศพคุณหญิงมโนปกรณฯ เป็นงานพิเศษคล้ายกับงานหลวงด้วยทรงพระมหากรุณาฯ มีผู้อนุโมทนาในพระราชกุศลอยู่แพร่หลายคงจะมีคนไปมาก หนังสือแจกควรจะให้พอใจอ่านทั่วไปในบุคคลทุกจำพวกนั้นฯ ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่า หนังสืออธิบายเรื่องเครื่องมโหรีบายไทยที่ข้าพเจ้าได้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ จะเหมาะแก่การตี ด้วยเป็นหนังสือให้ประโยชน์ในทางความรู้แต่เมื่อพิมพ์ครั้งแรกความที่กล่าวในเรื่องและรูปภาพที่ทำขึ้นแสดงในครั้งนั้นยังบกพร่องไม่สู้ดีนัก ถึงกระนั้นชาวต่างประเทศก็ได้ขออนุญาตเอาหนังสือเรื่องนี้ไปแปลพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส

ที่เมืองไซ่ง่อนและภาษาดัชท์ที่กรุงเฮกแล้วถึง ๒ ภาษา ถ้า
แต่งชำระหนังสือนั้นและทำรูปภาพใหม่ให้บริบูรณ์ดีขึ้น และ
แปลเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นด้วยในฉบับที่พิมพ์ใหม่ ก็จะมี
พอใจของผู้ที่จะได้รับพระราชทานทั่วกัน ได้นึกความชื่นกราบ
บังคมทูล ฯ และได้รับพระราชทาน พระบรมราชานุมัติ แล้ว
ราชบัณฑิตยสภาจึงได้พิมพ์หนังสืออธิบายเครื่องมโหรีปี่พาทย์
ฉบับนี้ขึ้นใหม่

การพิมพ์หนังสืออธิบายเครื่องมโหรีปี่พาทย์ฉบับหลวงครั้งนี้
ส่วนตัวเรื่องข้าพเจ้าได้ตรวจชำระใหม่ตลอดแต่ต้นจนปลาย และ
ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษในราชบัณฑิตยสภา ส่วนรูปภาพที่พิมพ์
ในฉบับนี้ทำขึ้นใหม่ในคราวนี้ทั้งหมด ด้วยได้อาศัยเจ้าพระยา
วรพงศ์พิพัฒน์ เสนาบดีกระทรวงวัง จัดผู้ชำนาญมโหรีปี่พาทย์
ในกรมมโหรีศพมาให้ถ่ายรูป และเครื่องดุริยางค์ดนตรีซึ่งไม่มี
ที่อื่นก็ได้อาศัยใช้ของในพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร นาย
อ. กรุดเต เป็นผู้ถ่ายฉายาลักษณ์ การจึงสำเร็จได้ ราชบัณฑิตย
สภาขอขอบคุณท่านทั้งหลายที่ได้มีแก้ไขช่วยทั่วกัน.

๑๖ กุมภาพันธ์

นายกราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๓

ประวัติสังเขปของคุณหญิงมโนปกรณนิติธาดา

คุณหญิงมโนปกรณนิติธาดา (นิติ) เป็นบุตรพระขาววิสุตร์โกษา (พิก สาณเสน) กับคุณหญิงวิสุตร์โกษา (สมบุญ สาณเสน)

เกิดวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๑

พ.ศ. ๒๔๔๓ ไปศึกษาวิชาต่างประเทศยุโรป

พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ กลับจากการศึกษา

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ แต่งงานกับพระขามโนปกรณนิติธาดา

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้รับพระราชทานตราดุษฎีจตุรจอมเกล้า

วันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นนางสนองพระโอษฐ์ครั้งแรก

วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๔ ในรัชกาลปรद्यุบัน

วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นนางสนองพระโอษฐ์ครั้งที่สอง

วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ มรณภาพ อายุ ๔๒ ปี.

ตำนาน เครื่องมะโหรีบพาทย์

ต้นตำราเครื่องสังคีต

เครื่องดีดสี่เต้าของไทยเรา โดยมากได้แบบอย่างมาจากอินเดียแต่ก็ดัดแปร เช่นเดียวกับกับพวกเขมร มอญ พม่า และชวา มะลายู เพราะฉะนั้นเครื่องดีดสี่เต้าของชนชาวประเทศเหล่านี้จึงคล้ายคลึงกัน ยังสังเกตเห็นได้จนทุกวันนี้

ก็เครื่องดีดสี่เต้าของชาวอินเดียอันเป็นต้นตำราเดิมนี้ เขาเรียกรวมกันว่าเครื่องสังคีต มีคัมภีร์ชื่อสังคีตรัตนากร^(๑) จำแนกเป็น ๔ ประเภทต่างกัน เรียกในภาษาสังสกฤตดังนี้ คือ

- ๑) ตะตะ เป็นเครื่องประเภทที่มีสายสำหรับดีดสี่เป็นเสียง
- ๒) สุษิระ เป็นเครื่องประเภทที่เบาเป็นเสียง
- ๓) อะวะนะทชะ เป็นเครื่องประเภทที่หุ้มหนังดีดเป็นเสียง
- ๔) ฉะนะ เป็นเครื่องประเภทที่กระทบเป็นเสียง

เครื่อง ๔ ประเภทที่กล่าวมานี้ ในคัมภีร์สังคีตรัตนากร บอกอธิบายต่อไปว่า เครื่องประเภทตะตะ (เครื่องสาย) กับสุษิระ (เครื่องเบา) นั้นสำหรับทำให้เป็นลำนำ เครื่องประเภทอะวะ

---

(๑) คัมภีร์นี้เป็นภาษาสังสกฤต พระราชมณเฑาะว์อุปถัมภ์ อารยช่วยแปลอธิบายให้.

นัทชะ (เครื่องตี) นั้นสำหรับประกอบเพลง ส่วนเครื่องประเภท
ฆระนะ (เครื่องกระทบ) นั้นสำหรับทำจังหวะ

เครื่องในประเภทหนึ่ง ๆ มีมากมายหลายอย่าง เช่นประเภท
เครื่องสายนั้น พิณสายเดี่ยว (คือพิณเนื้อเต้า ยังมีตัวอย่างอยู่)
เป็นของเดิม ครั้นต่อมาผู้คิดเพิ่มเติมเป็นสองสาย สามสาย
เจ็ดสาย เก้าสาย จนถึงสิบเอ็ดสาย และเรียกชื่อต่างๆ กัน
แต่พิณทุกชนิดย่อมเป็นเครื่องสำหรับตีคลำนำประสานกับเสียง
ขับร้อง ใครขับร้องก็ถือพิณตีเอง ดังเช่นที่กล่าวว่าเป็นคนบรรพ
“จับพิณเข้าประสานสำเนียงครวญ” จับเข้พระยาครุฑในเรื่อง
กากีเป็นตัวอย่าง เมื่อพิณทำเป็นหลายสายตัวพิณก็ย่อมเข้ซ้อน
และหนักขึ้นทุกที บางอย่างจะถือตีคไม่ไหวต้องเอาลงวางตี
กับพื้น จึงเกิดเครื่องวางตีค เช่นจะเข้เป็นต้น แล้วเกิดเครื่อง
วางตีเช่นซอต่อมา ล้วนเนื่องมาแต่พิณทั้งนั้น ในตำรา
สังคีตรัตนกรจึงนับไว้ในประเภทเดียวกัน เรียกว่าตะตะ ไทย
เราเรียกว่าเครื่องตีคสี่ (ดูรูปที่ ๑ รูปที่ ๒)

เครื่องในประเภทพวงสุษิระ คือเครื่องเป่านั้นก็มีหลายอย่าง
ต่างกัน เป็นต้นแต่ผิวปาก เป่าใบไม้ เป่าหลอด เป่าสังข์
เป่าแตร เป่าขลุ่ย เป่าปี่ เป่าแคน ตลอดจนเป่าเขาสัตว์ให้เป็น
เสียง ก็นับอยู่ในพวงสุษิระทั้งนั้น (ดูรูปที่ ๓)

เครื่องในประเภทอะวะนะทชะนั้น คือกลองต่างๆ ทั้งจำพวก
ที่ชั้นหน้าเดียว ดังเช่นทับ (ซึ่งเรียกกันเป็นคำสามัญว่า
โทน) รัมมะนา และกลองยาวเหล่านี้ และจำพวกที่ชั้นหน้า
ทั้งสองหน้าด้วยร้อยผูก ดังเช่นบัณเฑาะว์ โทน (ซึ่งเรียกกันเป็น
สามัญว่า ตะโพน) เปิงมาง กลองชะนะ กลองแขก กลอง
มะลายูเหล่านี้ และจำพวกกลองที่ชั้นหน้าทั้งองสองหน้า
ดังเช่นกลองโชนกลองละคอน (ซึ่งเรียกกันว่ากลองทัด) ก็นับ
เป็นอะวะนะทชะทั้งนั้น (ดูรูปที่ ๖ แต่บัณเฑาะว์อยู่ในรูปที่ ๓)

เครื่องในประเภทชะนะนั้น นับตั้งแต่ตบมือเป็นจังหวะ
เรียกว่า กรดาด ถ้าใช้เครื่องทำจังหวะมักทำด้วยโลหะเป็นพื้น
มีมากมายหลายอย่าง คือฉิ่ง (ภาษาสันสกฤตเรียกว่า กังสดาล)
ฉาบ ลูกพรวน กระดิ่ง ระฆัง ฆ้อง บางสิ่งทำด้วยไม้ เช่น
กรับคู่และกรับพวงก็นับในพวกชะนะ เพราะเป็นเครื่องสำหรับ
ทำจังหวะเช่นเดียวกัน (ดูรูปที่ ๓)

เครื่องสำหรับทำลำนำบางสิ่งพิจารณาเห็นได้ว่าคงมีผู้คิด
แก้ไขเครื่องทำจังหวะมาเป็นชั้นๆ จนเลกกลายเป็นเครื่องทำ
ลำนำ เช่นฆ้องวง เดิมก็เห็นจะแก้ฆ้องเดี่ยวเป็นฆ้องคู่ให้มีเสียง
สูงต่ำ (อย่างฆ้องที่เล่นละคอนชาตรี) แล้วแก้ฆ้องคู่เป็นฆ้อง
ราวสามใบ ให้มีเสียงเป็นหลั่นกัน (อย่างฆ้องที่เล่นระเบง) แล้ว
เติมฆ้องให้ครบเจ็ดเสียง เป็นฆ้องวงสิบหกใบ ก็เลกกลายเป็น

เครื่องสำหรับใช้ดำเนิน ะขนาดก็น่าจะแปลงมาแต่กรับโดย
ทำนองเดียวกัน เครื่องที่กล่าวมาทั้งนี้ในอินเดียแต่เด็กตำบรพี
ทั้งนี้ (ดูรูปที่ ๔ รูปที่ ๕)

กระบวนจัดเครื่องสังคีตเข้าประสมวงก็ดี ที่กำหนดว่า
เครื่องสังคีตประสมวงอย่างไร ควรเล่นในการงานอย่างไรก็ดี
ก็เป็นของมีมาแล้วในอินเดียแต่โบราณ พวกชาวอินเดียได้นำ
แบบแผนมาสู่ประเทศนี้ตั้งแต่ครั้งขอมยังเป็นใหญ่ ครั้นไทย
ได้มาปกครองก็รับต่อมาจากพวกขอม แล้วมาคิดแก้ไข
เปลี่ยนแปลงโดยลำดับมา จนเป็นเครื่องดีดสีตีเป่าที่ไทยเรา
เล่นกันในทุกวันนี้

เครื่องสังคีตที่ไทยได้แบบจากอินเดียนี้ ถ้าว่าโดย
ลักษณะประสมวงและกระบวนทำใช้ ต่างกันเป็น ๒ อย่าง
เรียกว่า “ดนตรี” คือเครื่องดีดสีซึ่งมากลายเป็นมะโหรีอย่าง ๑
เรียกว่า “ดุริย” คือเครื่องตีเป่า ซึ่งมากลายเป็นปี่พาทย์อย่าง ๑
เครื่อง ๒ อย่างนี้ใช้ในการต่างกัน เพราะเครื่องดนตรีเสียง
อ่อนหวาน จึงใช้เข้ากับการขับร้องอันมักมีในห้องเรือนเป็นปกติ
ส่วนเครื่องดุริยนั้นเสียงบ่อมก้องกังวาล จึงใช้เข้ากับการพ่อนรำ
อันมักมีกลางแจ้งเป็นปกติ ต้นเค้าของมะโหรีปี่พาทย์มีดังกล่าวนั้น

เรื่องตำนานเครื่องมะโหรี

กระบวนเล่นเครื่องดีดสี่ในประเศสยามนี้มีเค้าของเดิมเป็น ๒ อย่าง เรียกในภาษาไทยว่า "บรรเลงพิน" อย่าง ๑ "ขับไม้" อย่าง ๑ บรรเลงพินนั้นใช้แต่พินนำเต้าสิ่งเดียว ผู้ใดเป็นคนขับร้องก็ดีดพินเอง ทำเพลงเข้ากับลำนำที่ตนร้อง (ดูรูปที่ ๕) พินนำเต้าเดียวนี้ผู้หัดได้มัน้อยเสียแล้ว ด้วยเปลี่ยนใช้ขอแทน ตามหัวเมืองยังมีเล่นอยู่บ้าง

ขับไม้นั้น คนเล่น ๓ คนด้วยกัน เป็นคนขับร้องนำคน ๑ คนสี่ขอสามสายประสานเสียงคน ๑ คนโถวบันเจาะไว้ให้จังหวะคน ๑ (ดูรูปที่ ๑๐) เดิมนั้นมีแต่ของหลวงสำหรับเล่นในงานสมโภช เช่นสมโภชพระมหาเศวตฉัตร เป็นต้น บรรเลงพินและขับไม้ ๒ อย่างนี้เป็นของผู้ชายเล่นทั้ง ๒ อย่าง.

เครื่องดีดสี่ซึ่งมาคิดประดิษฐ์ขึ้น เรียกว่า "มะโหรี" นั้น เห็นจะเป็นของพวกขอมคิดขึ้นก่อน ไทยรับแบบอย่างและแก้ไขต่อมา เดิมก็เป็นของผู้ชายเล่น แต่ต่อมาเมื่อเกิดชอบฟังมะโหรีกันแพร่หลาย ผู้มบรดาศักดิ์ซึ่งมีบริวารมากจึงมักหัดผู้หญิงเป็นมะโหรี ๆ ก็กลายเป็นของผู้หญิงเล่นมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานี มะโหรีชั้นเดิมวงหนึ่งคนเล่นเพียง ๔ คน เป็นคนขับร้องนำและดีดรับพวงให้จังหวะเอง

หอสมุดกลาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คน ๑ สี่หอสามสาขประสานเสียงคน ๑ ตัดกระจบปีให้ลำนำ
 คน ๑ ตั้หับประสานจังหวะกับลำนำคน ๑ (ดูรูปที่ ๑๑) เครื่อง
 มะโหรีทั้ง ๔ สิ่งที่พรรณนามานี้ พึงสังเกตุเห็นได้ว่ามีไข่อน คือ
 เอาเครื่องบรรเลงพิณกับเครื่องขับไม้มารวมกันนั่นเอง เป็นแต่
 ใช้ตัดกระจบปีแทนพิณ ตั้หับแทนไกวบัณเฑาะว์ และเค็ม
 กรับพวงสำหรับให้จังหวะเข้าอย่าง ๑

ตั้งแต่มะโหรีผู้หญิงเกิดมีขึ้น ก็เห็นจะชอบเล่นกัน
 แพร่หลาย จึงเกิดเป็นเหตุให้มผู้คิดเพิ่มเติมเครื่องมะโหรีขึ้น
 โดยลำดับมา เครื่องมะโหรีที่เพิ่มเติมขึ้นเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา
 ยังเป็นราชธานี (สังเกตุตามที่ปรากฏในรูปภาพเขียนแต่สมัยนั้น)
 คือ รำมะนาสำหรับตีประกอบกับทับอย่าง ๑ ขลุ่ยสำหรับเป่า
 ให้ลำนำอย่าง ๑ มะโหรีวงหนึ่งจึงกลายเป็น ๖ คน มาถึงสมัย
 กรุงรัตนโกสินทรนี้ เพิ่มเติมเครื่องมะโหรีขึ้นอีกหลายอย่าง
 เอาเครื่องเป่าพาทย์เข้าเพิ่มเป็นพิณ เป็นแต่ทำขนาดย่อมลง
 ให้สมกับผู้หญิงเล่น เล่ากันมาว่าเมื่อในรัชกาลที่ ๑ เติม
 ระนาดไม้กับระนาดแก้วเป็นเครื่องมะโหรีขึ้นอีกเป็น ๒ อย่าง
 รวมมะโหรีวงหนึ่งเป็น ๘ คน มาในรัชกาลที่ ๒ เลิกระนาดแก้ว
 เสียใช้น้องวงแทน และเพิ่มจะเข้เข้าในเครื่องมะโหรีอีกสิ่ง ๑

รวมมะโหรีวงหนึ่งเป็น ๘ คน^(๑) ถึงรัชกาลที่ ๓ เมื่อคิดทำ
 ระนาดทึมและฆ้องวงเล็กเพิ่มขึ้นในเครื่องปี่พาทย์ ก็เพิ่มของ
 ๒ สิ่งนั้นเข้าในเครื่องมะโหรี กับทั้งใช้ฉิ่งแทนกรับพวงให้เสียง
 จังหวะดังขึ้นสมกับเครื่องมากสิ่ง และเพิ่มฉาบเข้าในมะโหรี
 ด้วย รวมมะโหรีวงหนึ่งเป็น ๑๒ คน ถึงรัชกาลที่ ๔ เมื่อคิดทำ
 ระนาดทองและระนาดเหล็กขึ้นใช้ในเครื่องปี่พาทย์ ของ ๒ สิ่งนั้น
 ก็เพิ่มเข้าในเครื่องมะโหรีด้วย มะโหรีในชั้นหลังวงหนึ่งจึงเป็น
 ๑๔ คนคล้ายกับปี่พาทย์ เป็นแต่มะโหรีมีเครื่องสายและไม่ใช้
 กลอง และผิดกันเป็นข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่มะโหรีเป็น
 ของผู้หญิงเล่น ปี่พาทย์เป็นของผู้ชายเล่นเป็นพื้น มาถึง
 รัชกาลที่ ๕ เครื่องมะโหรีลดกระจัดไปกับฉาบมิใคร่ใช้กัน จึง
 กลับคงเหลือ ๑๒ คน (ดูรูปที่ ๑๒)

(๑) ที่เรียกว่าระนาดแก้วนั้น ของเดิมจะเป็นอย่างไร ผู้
 แต่งหนังสือนี้ไม่เคยเห็น สืบถามก็ไม่ได้ความชัดว่าเอาแก้วหล่อ
 เป็นลูกระนาดวางในราง อย่างระนาดทองที่ทำกันชั้นหลัง หรือดัด
 แผ่นกระชกเจาะรูร้อยเชือกแขวนกับราง อย่างระนาดไม้ไผ่ แต่
 อย่างไรเสียงก็คงไม่เพราะ จึงได้ปรากฏว่าเลิกเสียเอาฆ้องวงเข้าใช้
 แทน จะเช็กกับฆ้องวงนั้นแต่เดิมเป็นเครื่องสังคีตของมอญ เล่ากัน
 มาว่าเมื่อจะเอามาใช้ในเครื่องมะโหรีไทย จะให้ผู้หญิงไทยซึ่งปกติ
 ห่มผ้าสะไบเฉียงคี่ฆ้องวงอย่าง (ปี่พาทย์) มอญซัดซ้อง จึงได้คิด
 แก้เป็นฆ้องวงราว.

ในรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์ เกิดการเปลี่ยนแปลง
 ในเรื่องเล่นละครคอน การนั้นเป็นปัจจัยตลอดมาถึงการเล่น
 มะโหรี คือเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีพระราชกำหนด
 ห้ามมิให้ผู้คนหัดละครคนผู้หญิง มิได้แต่ของหลวง เพราะฉะนั้น
 ผู้ที่มีบริวารมากเช่นเจ้านายและขุนนางเป็นต้นจึงมักหัดผู้หญิงเป็น
 มะโหรี หัดผู้ชายเป็นละครคนและเป็นปี่พาทย์เป็นประเพณีมา
 ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 โปรดฯ ให้เลิกพระราชกำหนดนั้นเสีย พระราชทานพระบรม
 ราชานุญาตว่าใคร ๆ จะหัดละครคนผู้หญิงก็ให้หัดได้ตามชอบใจ
 เมื่อมีพระบรมราชานุญาตดังนั้น การที่เกยหัดผู้หญิงเป็นมะโหรี
 ก็ไปหัดเป็นละครคนเสียเป็นพื้น คนทั้งหลายชอบดูละครคน
 ผู้หญิงก็หาใครจะมีใครหัดมะโหรีผู้หญิงอย่างแต่ก่อนไม่.

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องตำนานมะโหรีเครื่องสาย

เมื่อมะโหรีผู้หญิงร้องโรยลงครั้งนั้น ผู้ชายบางพวกซึ่งหัดเล่นเครื่องสายอย่างจีน จึงคิดกันเอาชอด้วง ชอฮู้ จะเข้ากับปี่อ้อเข้าเล่นประสมกับเครื่องกลองแขก (สิ่งซึ่งจะอธิบายต่อไปข้างหน้า) เครื่องประสมวงอย่างนี้เรียกกันว่า “กลองแขกเครื่องใหญ่” (๑)

ครั้นต่อมาเอากลองแขกกับปี่อ้อออกเสียบใช้ทับกับรำมะนา และขลุ่ยแทน เรียกว่า “มะโหรีเครื่องสาย” บางวงก็เต็มระนาดและฆ้องเข้าด้วย จึงเกิดมีมะโหรีเครื่องสายผู้ชายเล่นแทนมะโหรีผู้หญิงอย่างเดิมสืบมาจนทุกวันนี้ (ดูรูปที่ ๑๖) ที่ผู้หญิงหัดเล่นก็มีแต่น้อยกว่าผู้ชายเล่น แต่การเล่นมะโหรีเครื่องสายในชั้นหลังมาคู้ไม่มีกำหนดจำนวนเครื่องเล่น เช่น

(๑) ข้าพเจ้าได้กล่าวในคำอธิบายเรื่องประชุมบทมะโหรีที่พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ตามคำบอกเล่าว่า กลองแขกเครื่องใหญ่เกิดมีในรัชกาลที่ ๓ แต่เมื่อพิจารณาต่อมาเห็นว่าจะเกิดขึ้นในตอนปลายรัชกาลที่ ๔ ด้วยเมื่อตอนต้นรัชกาลที่ ๕ ยังถือกันว่าเป็นของเกิดมีขึ้นใหม่.

ชอด้วงและชอฮู้เป็นต้น แล้วแต่มีคนสมัครจะเข้าเล่นเท่าใดก็
 เข้าเล่นได้ คุณเป็นแต่ให้เสียงก็ก้องไม่ถือเอาการประสานเสียง
 เป็นสำคัญ มาถึงสมัยปัจจุบันนี้ บางวงแก้ไขเอาชอด้วงชอฮู้
 ออกเสีย ใช้ฆ้องจีนและฮาโมเนียมฝรั่งเข้าประสมแทนก็มี เรื่อง
 ดำเนินเครื่องมะโหรณ์มาดังนี้.

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องตำนานเครื่องปี่พาทย์

ตำราปี่พาทย์ที่เราได้แบบมาจากอินเดียนั้น กำหนดว่า
วงหนึ่งมีเครื่อง ๕ สิ่ง คือ สุมิระ ได้แก่ปี่เป็นเครื่องทำลำนำ ๑
อาตะตะ ได้แก่กลองชั้นหนึ่งหน้าเดียว ๑ วิตะตะ ได้แก่กลอง
ชั้นหนึ่งทั้งสองหน้าด้วยร้อยผูก ๑ อาตะวิตะตะ ได้แก่กลอง
ชั้นหนึ่งกรึงแน่นทั้งสองหน้า ๑ เป็นเครื่องทำเพลงรวม ๓ สิ่ง
ขณะนี้ได้แก่ฆ้องโหม่งเป็นเครื่องทำจังหวะ ๑ ทั้ง ๕ สิ่งนี้เรียก
รวมกันว่า “เบญจครุฑยาค” ปี่พาทย์เครื่อง ๕ ที่ไทยเราใช้กัน
มาแต่โบราณมาแต่เบญจครุฑยาคที่กล่าวมา แต่มิต่างกันเป็น
๒ ชนิด เป็นเครื่องอย่างเบาใช้เล่นละคอนกันในพื้นเมือง (เช่น
พวกละคอนชาตรี ทางหัวเมืองบึงกุ่มได้ ยังใช้อยู่จนทุกวันนี้)
ชนิด ๑ เครื่องอย่างหนักสำหรับใช้เล่นโขนชนิด ๑ ปี่พาทย์
๒ ชนิดที่กล่าวมานี้ คนทำวงละ ๕ คนเหมือนกัน แต่ใช้เครื่อง
ผิดกัน ปี่พาทย์เครื่องเบาวงหนึ่งมีปี่เป็นเครื่องทำลำนำ ๑ ทับ ๒
กลอง ๑ ฆ้องคู่เป็นเครื่องทำจังหวะ ๑ ลักษณะตรงตำราเดิม ผิด
กันแต่ใช้ทับแทนโตนใบ ๑ เท่านั้น ส่วนปี่พาทย์เครื่องหนักนั้น
วงหนึ่งมีปี่ ๑ ระนาด ๑ ฆ้องวง ๑ กลอง ๑ โทน (ตะโพน) ๑
ใช้โตนเป็นเครื่องทำเพลงและจังหวะไปด้วยกัน ถ้าทำลำนำ
ที่ไม่ใช้โตนก็ให้คนโตนตีฉิ่งให้จังหวะ เหตุที่ผิดกันเช่นนี้เห็นจะ

เป็นเพราะการเล่นละคอนมีขั้วร้องและเจรจาสดับกับปี่พาทย์ ๆ
ไม่ต้องทำพักละช้านานเท่าใดนัก แต่การเล่นโขนต้องทำปี่พาทย์
พักละนาน ๆ จึงต้องแก้ไขใหม่เครื่องทำลำนามากขึ้น แต่การ
เล่นละคอนตั้งแต่เกิดมีละคอนโน้ตขึ้นเปลี่ยนมาใช้ ปี่พาทย์เครื่อง
หนักอย่างโขน ปี่พาทย์ที่เล่นกันในราชธานีจึงใช้แต่ปี่พาทย์
เครื่องหนักเป็นพื้น.

เรื่องตำนานการที่แก้ไขเพิ่มเติมเครื่องปี่พาทย์ไทย พิศเพราะที่
ดูตามเค้าเงื่อนที่มีอยู่ ดูเหมือนจะแก้ไขมาเป็นชั้น ๆ ทำนอง
ตั้งจะกล่าวต่อไปนคือ ปี่พาทย์เครื่องหนักในสมัยเมือกรุงศรี
อยุธยาเป็นราชธานี มีปี่เสลา ๑ ระนาดขวาง ๑ ฉิ่งวง ๑ ฉิ่งกับ
โทนใบ ๑ กลองใบ ๑ รวมเป็น ๕ ตัวด้วยกัน (ดูรูปที่ ๑๓) แต่ปี่นั้น
ใช้ขนาดย่อมอย่างที่เราเรียกว่า "ปี่นอก" กลองก็ใช้ขนาดย่อมอย่าง
เช่นเล่นหนัง แก้ไขชั้นแรกคือทำปี่และกลองให้เขื่องขึ้น
สำหรับใช้กับเครื่องปี่พาทย์ที่เล่นในร่ม เพื่อเล่นโขนหรือ
ละคอนใน ปี่ที่มีขลุ่ยใหม่เรียกว่า "ปี่ใน" ส่วนปี่และกลอง
ขนาดย่อมของเดิม คงใช้ในเครื่องปี่พาทย์เวลาทำกลางแจ้ง
เช่นเล่นหนัง จึงเกิดปี่นอกปี่ในขึ้นเป็น ๒ อย่าง การแก้ไขที่
กล่าวมานี้ จะแก้ไขแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาหรือมาแก้ไขในกรุง
รัตนโกสินทร์ ข้อนี้นี้ไม่ทราบแน่.

เมื่อในรัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดฯ ทังละคอนและเสภา มีคำเล่ากันสืบมาว่าการขับเสภา นั้น เมื่อก่อนรัชกาลที่ ๒ ประเพณีที่จะส่งไปพาทย์ห้ามไม่ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชดำริให้เสภาขับส่งไปพาทย์ (อย่างเช่นมะโหรี) ขึ้นเป็นปฐมดังนี้ ที่เอาเป็งบวงสองหน้าเข้าใช้ในเครื่องไปพาทย์ก็คงเอาเข้าไปในคราวนั้นเอง สำหรับรับเสภาเป็นเดิมมา ด้วยเสียงเบาเข้ากับขับร้องดีกว่าโทน (ตะโพน) ไปพาทย์รับเสภาจึงใช้เป็งบวงสองหน้ามาจนทุกวันนี้ การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงแก้ไขกระบวนการเสภาเช่นว่ามาชวนให้คิดเห็นว่าบางทีไปพาทย์ละคอนก็จะทรงแก้ไขให้เสียงไปพาทย์เข้ากับละคอนดีขึ้น ถ้าเช่นนั้นปี่ในและกลองขนาดเขื่องว่ากลองหนังที่เข้ามาแล้วก็เห็นจะเป็นของเกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๒ แต่เครื่องไปพาทย์ก็ยังคงเป็นแต่เครื่อง ๕ ต่อมา.

ได้กล่าวมาข้างต้นว่า ไปพาทย์เดิมเป็นเครื่องอุปกรณ์การพ้องรำ เช่นเล่นหนังและโขนละคอน เป็นต้น หรือทำเป็นเครื่องประโคมให้ครึกครื้น ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชดำริให้เสภาขับส่งไปพาทย์ ๆ ก็กลายเป็นเครื่องเล่นสำหรับให้ไพเราะโดยลำพัง เพราะฉะนั้นเมื่อเล่นเสภาส่งไปพาทย์กันแพร่หลายต่อมาถึงรัชกาลที่ ๓ จึงมีผู้คิดเครื่องไปพาทย์เพิ่มเติมขึ้นให้เป็นคู่หมัดทุกอย่าง คือ

- ๑ เอาปืนออกมาเป็นคู่กับปืน
- ๒ คิดทำระนาดทุ้มขึ้นเป็นคู่กับระนาดเอก
- ๓ คิดทำฆ้องวงเล็กขึ้นเป็นคู่กับฆ้องวงใหญ่
- ๔ เอาฉิ่งฆ้องสองหน้าให้คนกลองตีเป็นคู่กับโทน

(ตะโพน)

- ๕ เอาฉาบตีขึ้นให้คนกลองตีเป็นคู่กับฉิ่ง
- ๖ ตีกลองขึ้นอีกใบหนึ่งให้เป็นคู่^(๑)

ปี่พาทย์แต่เดิมวงหนึ่ง ๕ คนก็กลายเป็นวงละ ๘ คน
เรียกว่า “ปี่พาทย์เครื่องคู่” ปี่พาทย์อย่างเดิมที่ยังใช้กันอยู่
ในพื้นเมืองเรียกว่า “ปี่พาทย์เครื่องห้า”

มาถึงรัชกาลที่ ๔ มีผู้คิดระนาดทองขึ้นเป็นอุปกรณ์ระนาด
เอก และคิดระนาดเหล็กขึ้นเป็นอุปกรณ์ระนาดทุ้มเพิ่มขึ้นอีก
๒ อย่าง คนทำปี่พาทย์วงหนึ่งจึงเป็น ๑๐ คนเรียกว่า “ปี่พาทย์
เครื่องใหญ่” เล่นกันสืบมาจนทุกวันนี้. (ตูรูปที่ ๑๔ ในรูป
เพิ่มฆ้องโหม่งสำหรับการเล่นละคอน)

ตำนานปี่พาทย์เครื่องห้า ปี่พาทย์เครื่องคู่ และปี่พาทย์
เครื่องใหญ่ มีเรื่องราวดังแสดงมา.

(๑) การที่ตีกลองเป็นคู่ บางทีจะตีมาแต่ในรัชกาลที่ ๑

เวืองตำนานกลองแขก

ในเครื่องเป่าพาทย์ที่ไทยเราใช้กันอยู่ทุกวันนี้ เป็นเครื่อง
ได้มาจากแขก ๒ อย่าง เรียกว่า “กลองมะลายู” ได้มาจาก
พวกมะลายูอย่าง ๑ เรียกว่า “กลองแขก” เข้าใจว่าได้มาจาก
พวกชะวออย่าง ๑ เครื่องเป่าพาทย์แขก ๒ อย่างนี้คล้ายคลึงกัน
แต่ลักษณะประสมวงกลองมะลายูใช้กลอง ๔ ใบ ปี่เลา ๑
ข้องโหม่งใบ ๑ รวมคนวงละ ๖ คน กลองแขกใช้กลอง ๒ ใบ
กับปี่เลา ๑ ข้องโหม่งใบ ๑ รวมคนวงละ ๔ คน (ดูรูปที่ ๑๕)
แต่กลอง ๒ ชนิดนั้นผิดกัน กลองมะลายูใช้ร้อยโยงด้วย
สายหนัง รูปเขื่องกว่ากลองแขก ตีด้วยไม้หน้า ๑ ตีด้วยมือหน้า ๑
กลองแขกนั้นใช้ร้อยโยงด้วยหวายและตีด้วยมือทั้ง ๒ หน้า

พิเคราะห์ดูตามลักษณะที่ไทยเราใช้กลองมะลายูและกลอง
แขก เข้าใจว่าเครื่อง ๒ อย่างนี้เห็นจะได้มาซึ่งประเภศันต่างคราว
ต่างเรื่องกัน ไทยเราจึงเอามาใช้ต่างกัน เครื่องกลองมะลายูนั้น
เดิมกันเองจะใช้ในกระบวนพยุหยาตรา ซึ่งเกณฑ์พวกมะลายู
เข้ากระบวน ไทยจึงได้ใช้เครื่องกลองมะลายูในกระบวนแห่
เช่นแห่คเชนทรสนาม เป็นต้น จนถึงแห่พระบรมศพและ
พระศพเจ้านาย ลงปลายเลยใช้เป็นเครื่องประโคมศพ เช่นใช้

โดยลำพังเรียกว่าตีบัลลอย และใช้ในปี่พาทย์นางหงส์มาจน
บัดนี้ เครื่องกลองแขกนั้นเดิมเมื่อได้มาเห็นจะใช้ในการพ้อนรำ
เช่นรำกระบี่กระบอง ทำนองจะมาแต่แขกรำกฤษก่อน แต่
ในการแก้ก็ใช้เช่นนำกระบวนแก้โสกันต์ และนำเสด็จพระราช
ดำเนินกระบวนข้างและกระบวนเรือเป็นต้น แต่ละคร้องโหม่ง
เสีย สงสัยว่าเดิมก็จะใช้กลองมะลายูในการแก้เช่นว่า แต่
ข้างหลังมาเมื่อใช้กลองมะลายูเพื่อไปจนการศพ เกิดรังเกียจ
จึงเอากลองแขกมาใช้ในกระบวนแก้และละคร้องเสีย ทำนอง
จะเป็นเช่นว่านี้

ที่เอากลองแขกเข้าประสมกับเครื่องปี่พาทย์ไทย เห็นจะ
เป็นเมื่อเอาเรื่องอิเหนาของชวามาเล่นละครอนไทย ในครั้ง
กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ใช้เมื่อละครอนรำเพลงแขกเช่น
รำกฤษเป็นต้น ครั้นต่อมาเมื่อปี่พาทย์ทำเพลงอันใดซึ่งเนื่อง
มาแต่เพลงแขก เช่นเพลงเข้าหูลุดและสระบุหร่งเป็นต้น
ก็ใช้กลองแขกทำกับเครื่องปี่พาทย์แทนโหม่ง ตลอดไปจนถึง
เพลงที่เอามาแต่มะโหรี เช่นเพลงพระทองก็ใช้กลองแขก
แทนทับและรำมะนา กลองแขกจึงเลยเป็นเครื่องอุปกรณ์อัน
หนึ่งอยู่ในเครื่องปี่พาทย์ สันเรื่องตำนานกลองแขกเพียงเท่านี้

เรื่องตำนานขลุ่ยและแคน

ยังมีเครื่องดุริยางค์อยู่นอกเรื่องตำนานที่ได้แสดงมาอีกบางอย่าง สันนิษฐานว่าจะเป็นแบบของชนชาติไทยมาแต่เดิม (ดูรูปที่ ๘) อย่าง ๑ เรียกว่าขลุ่ยทำด้วยไม้รวกขนาดต่างๆ เป่าเข้าซुकกัน ประสานเสียงคนขับ อย่างนี้มีมาแต่ดึกดำบรรพ์ ฟังสังเกตได้ที่กล่าวถึง “ขลุ่ย” ในลิลิตเรื่องพระลอ แต่เดิวนั้นชอบเล่นเพียงในหัวเมืองมณฑลพายัพ อีกอย่าง ๑ เรียกว่าแคน เอาไม้ซางมาผูกเรียงต่อกับเต้าเสียงเป่าเป็นเพลงประสานเสียงกับคนขับ อย่างนี้ชอบเล่นทางหัวเมืองฝ่ายตะวันออก กระบวนขับเข้ากับขลุ่ยก็ดี เข้ากับแคนก็ดี คนขับเป็นชายฝ่ายหนึ่งหญิงฝ่ายหนึ่ง มักขับโต้ตอบกันในทางสังวาส มาถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทร์ แตรวงทหารมหาดเล็กก็คิดทำแคนต่างขนาดกัน เป่าประสมวงราว ๑๐ คัน เป็นทำนองแตรวงอย่างฝรั่ง ฟังก็เพราะดียังมีเล่นอยู่จนทุกวันนี้

ในเครื่องประเภทนี้ อีกชนิด ๑ เอาไม้ซางต่อกับเต้าเป่า เป็นเสียง อย่างหนึ่งเรียกว่า “เรไร” เป่าได้เสียงเดียว (เห็นเคยใช้เป่าเครื่องประโคมเวลาพระลงพระอุโบสถที่วัดบวรนิเวศมาแต่ก่อน แต่ในพื้นเมืองเขาจะใช้เพื่อกิจอันใดมาแต่เดิมหาทราบไม่) อย่างที่ ๒ เรียกว่า “นอ” ของพวกมูเซอ

อย่างที ๓ เรียกว่า “เต็ง” ของพวกแมว ยังเล่นเข้ากับเพื่อนรำ
อยู่ทางเมืองชายพระราชอาณาเขตต์ข้างเหนือ.

ยังมีเครื่องดนตรีอีกอย่าง ๑ ซึ่งไทยเราชอบเล่นกันแต่
โบราณ แต่จะเป็นแบบของชาติไทยมาแต่เดิมหรือได้มาแต่
ประเทศอื่น ข้อสงสัยอยู่ เรียกว่า “จ้องหน่อง” เอาไม้ไผ่
มาเหลาให้บางแล้วแกะเป็นลิ้นให้กระเทือนได้ด้วยเอามือตีหรือ
ผูกเชือกกะตุก ผู้เล่นเอาปากอมตรงที่ลิ้นเอามือตีที่หัวหรือ
กะตุกเชือกและทำอู้งปากให้เกิดกังวานเป็นเสียงสูงต่ำ ทำเป็น
ลำนำได้ เป็นเครื่องสำหรับเล่นคนเดียว เล่นกันมาว่าสำหรับ
เจ้าบ่าวไปเที่ยวสาว ใช้ตีจ้องหน่องที่นอกบ้านให้สัญญาณแก่
เจ้าสาว แต่เดี๋ยวนี้ก็มีใครมีใครเล่นได้เสียแล้ว ที่สงสัยว่า
อาจจะเป็นแบบมาแต่ต่างประเทศนั้น เพราะเคยเห็นเครื่องเล่น
ทำนอง เดียว กันนี้ แต่ ทำ ด้วย เหล็ก อัน ย่อม ๆ เรียกกันว่า
“เพี้ยเหล็ก” มีเข้ามาขายนานมาแล้ว

หมดอธิบายเครื่องมะโหรี ป้าพาทย์เพียงเท่านั้น.

บัญชีรูป

(ดูจากซ้ายไปขวา เว้นแต่ที่บอกไว้เป็นอย่างอื่นเฉพาะ

รูปนั้น ๆ)

- รูปที่ ๑ เครื่องตัด ฟันน้ำเต้า กระจับปี่ จะเข้
- รูปที่ ๒ เครื่องสี่ ซออู้ ซอสามสาย ซอด้วง
- รูปที่ ๓ เครื่องตี (แแถวหลัง) บัณเฑาะว์ กระจับปี่
ฆ้องโหม่ง (แถวหน้า) ฉิ่ง ฉาบ กระจับปี่
(๒ คู่)
- รูปที่ ๔ เครื่องตีที่เกิดจากฆ้องโหม่ง (บน) ฆ้องโหม่ง
(ล่าง) ฆ้องคู่ ฆ้องระเบง ฆ้องวง
- รูปที่ ๕ เครื่องตีเกิดจากกระจับ (แถวหลัง) ระนาดเอก
ระนาดทุ้ม (แถวหน้า) ระนาดเอกทอง ระนาด
ทุ้มเหล็ก
- รูปที่ ๖ เครื่องต้อย่างหุ้มหนัง โทน (ตะโพน) กลองแขก
สองหน้า กลองมะลายู ทับ (โทน) กลองทัด
รำมะนา กลองชาตรี
- รูปที่ ๗ เครื่องเป่า ปี่ชวา ปี่โตน ขลุ่ย ปี่อ้อ ปี่ใน
ปี่นอก

รูปที่ ๘ เครื่องดุริยางค์ของพวกไทยแต่โบราณ (นับแต่ข้างบนลงมา) จ้องหน่อง นอแคน บัซอ เต็ง เรไร

รูปที่ ๙ พราหมณ์ได้คพิณน้ำเต้า

หลวงเทพมุนี (เรื่อง รังสีพราหมณ์กุล)

รูปที่ ๑๐ ขับไม้

หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้ม ดุริยะขวัญ) สีซอสามสาย

หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พิน มุกตวาทย์) ขับนายแม่น มาขุศิริ ไกวมัดเจาะวี

รูปที่ ๑๑ มโหรีเครื่องสี่ แบบกรุงศรีอยุธยา

ม.ล. เสาวรี กีนกร ตัดกระจับปี่

นางท้วม ประสิทธิ์กุล ตัดกรับ ขับดำนำ

นางสาวชั้น ศิลปบรรเลง สีซอสามสาย

นางสาวสาดี ยันตรโกวิท ตัดทับ

รูปที่ ๑๒ มโหรีเครื่องใหญ่

นางสาวดารา นาวิเสถียร ตัดจะเข้

นางเดือน ผลาสินธุ์ เป่าขลุ่ย

นางสาวสมใจ นวลอนันต์ ตีระนาดเอกทอง

นางสาวเจริญ สุนทรวาทีน ตัดฉิ่งขับดำนำ

นางสาวฝรั่ง เปรมประทีน	ตั้งห้องวงใหญ่
นางสาวสอ อังกัญจนผลิน	ตั้งระนาดเอก
นางสาวพน บัญญา	ตั้งซอสามสาย
นางสาวละมุล คงศรีวิไลย์	ตั้งระนาดทุ้ม
นางสาวเชื้อม คุริยประณีต	ตั้งห้องวงเล็ก
นางสาวเฉลา วาทิน	ตั้งระนาด
นางสาวน้อม คงศรีวิไลย์	ตั้งระนาดทุ้มเหล็ก
นางสาวบรรจง เสริมสิริ	ตีโทน

รูปที่ ๑๓ บัณฑิตเครื่องห้าอย่างโบราณ (เพิ่มสองหน้ากับ
คนตีกรับขับเสภา) คณะครู
พระพาทย์บรรเลงมรณ (พิมพ์ พิมพ์วาทิน) ตี
ตะโพนและสองหน้า
พระยาเสนาะคุริยวงศ์ (เข้ม สุนทรวาทิน) เป่าปี่
หลวงบำรุงจิตรเจริญ (ชูป สาศรีวิไลย์) ตั้งห้องวง
พระเพลงไพเราะ (โสม สุตวาทิน) ตั้งระนาด
หมั่นคนธรพประสิทธิ์สาร (แตะ อังกัญจนผลิน)
ตีกลองทัด
หมั่นขับคำหวาน (เจิม นาคมาลัย) ตีกรับขับเสภา

รูปที่ ๑๔ บัณฑิตเครื่องใหญ่
นายมิ ทรัพย์เย็น ตีตะโพน

หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายชั้น คุริยะประณีต   ตรีขนาดเอกทอง
 หลวงประดิษฐไพเราะ (สอน ศิลปบรรเลง) เป่าปี่ใน
 นายสอน วงฆ้อง   ด้ม้องวงใหญ่
 นายพริ้ง ดนตรีรส   ตรีขนาดเอก
 หมั่นประคมเพลงประสาน (ใจ นิตยผลิน) เป่า
 ปี่นอก

นายสนิท ทรพย์ประดิษฐ   ด้ม้องวงเล็ก
 นายแสวง โสกา   ตรีขนาดทุ้ม
 นายชั้น คุริยะประณีต   ด้ม้องโหม่ง
 นายฉิว ใบไม้   ด้กลองทัด
 นายหน่วง คุริยะพันธ์   ตรีขนาดทุ้มเหล็ก

รูปที่ ๑๕

เครื่องกลองแขก

หลวงศรีวาทิต (อ่อน โคมลวาทิน) ด้กลองแขก
 หมั่นตันตรีการเจนจิตร (สาย ศศิผลิน) เป่าปี่
 ชะวา

พระประดัดคุริยะกิจ (แหยม วิณิน) ด้กลองแขก
 ชุมบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ด้ม้อง
 โหม่ง

รูปที่ ๑๖

มโหรีเครื่องสาย

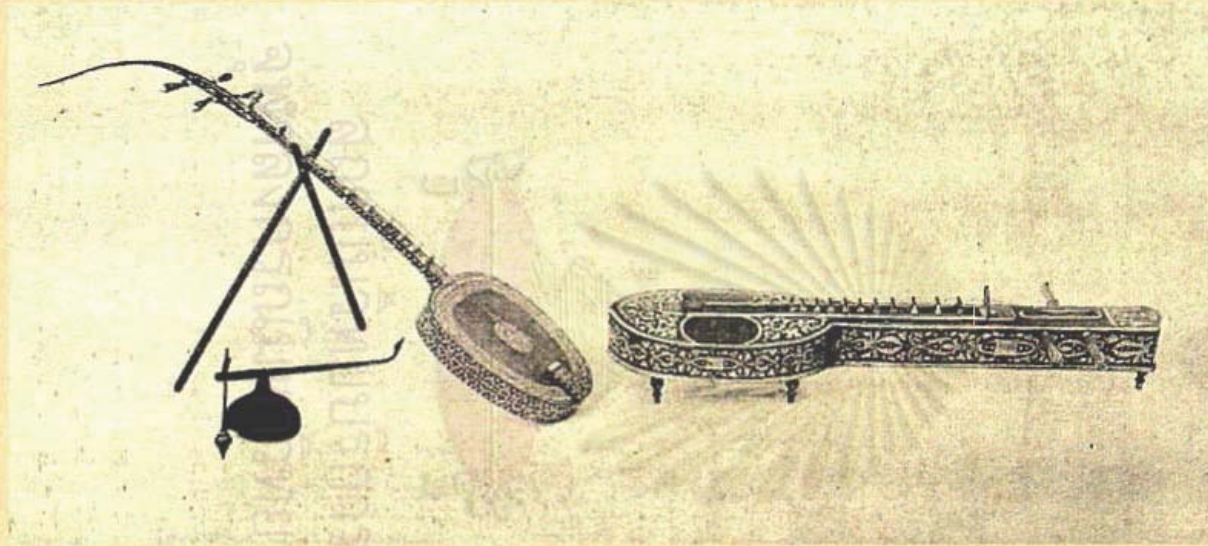
นายปลั่ง วรรณเขจร   ด้ซอฮู้
 นายจ่าง แสงดาวเด่น   ด้ดจะเข้

นายเทียบ คงลายทอง	เบาชลุ่ย
นายปลื้ม วรรณเขจร	สีซอด้วง
นายทองต่อ กลีบขี้	ตระนาดเอก
ขุนบรรจงหุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ด้วง	ตั้งห้องวง
หมื่นตันตรีการเจนจิตร (สาย ศศิผลิน) ด้วง	ตระนาดทุ้ม
นายแก้ว โกมลวาทีน	ตีโทน (ทับ)
หลวงศรีวาทีน (อ่อน โกมลวาทีน) ด้วง	จรัลธนา
นายเชื้อ นักร้อง	ตีลังขับดำเนิน

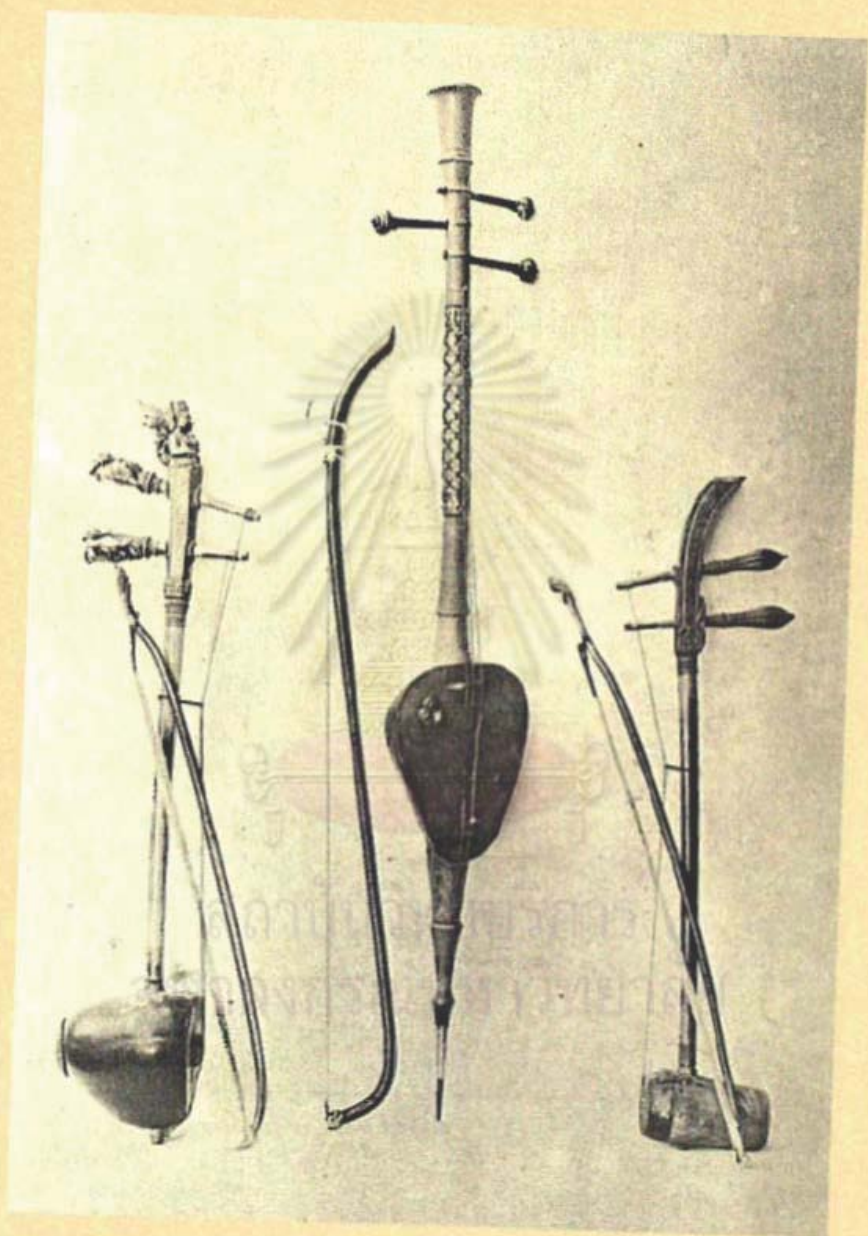

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

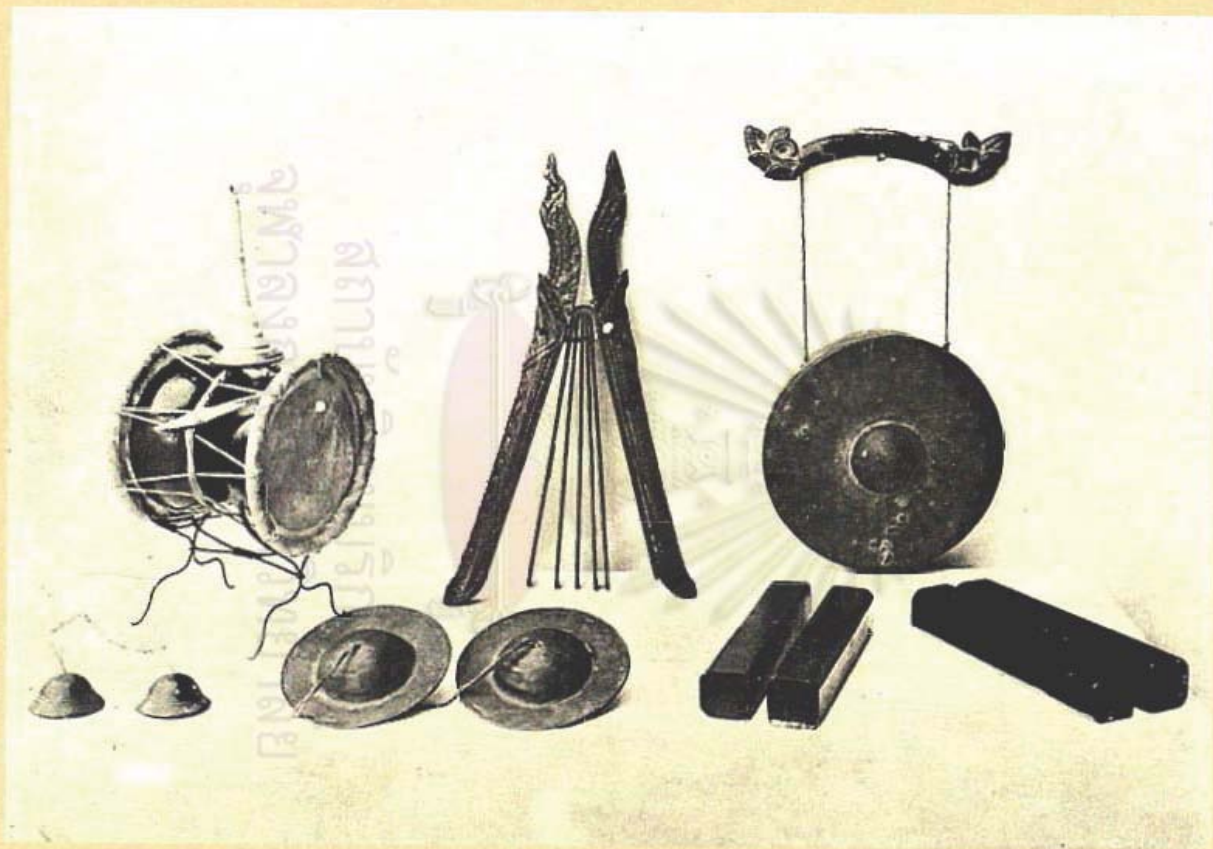
รูปที่ ๑ เครื่องดัด
Plate I. Stringed instruments (Group i).

รูปที่ ๒ เครื่องสี่

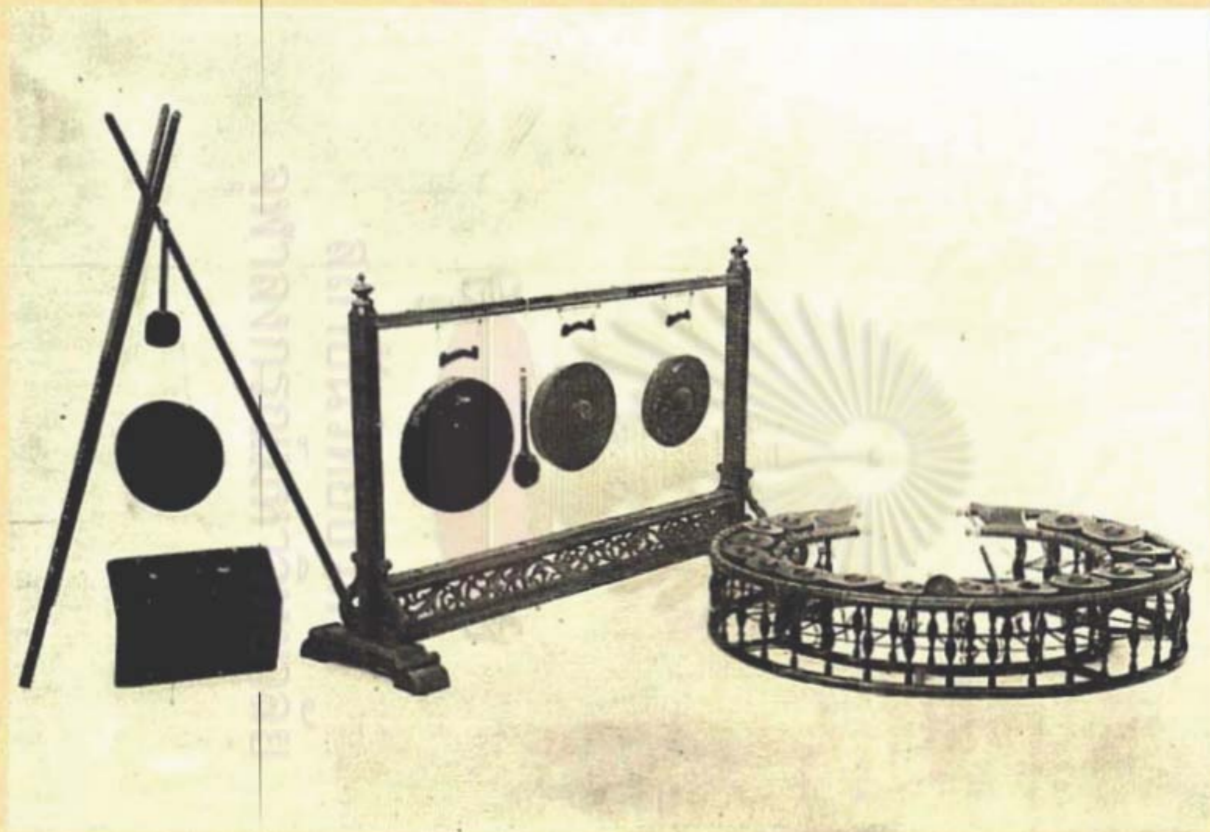
Plate II. Stringed instruments (Group ii).

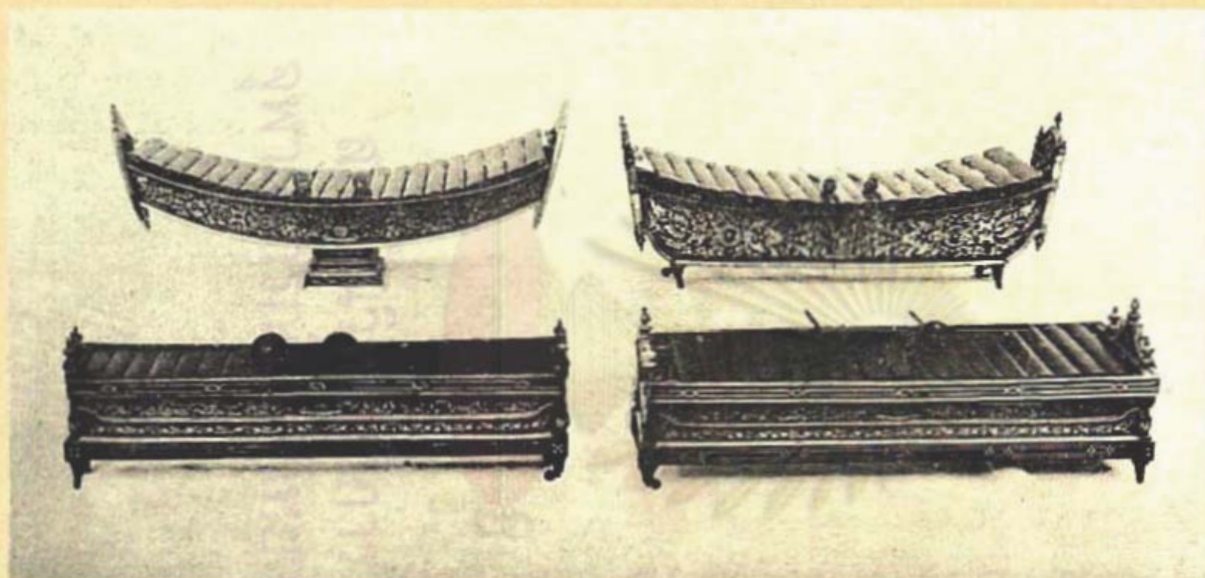
รูปที่ ๓ เครื่องตี

Plate III. Instruments of percussion (Group i).

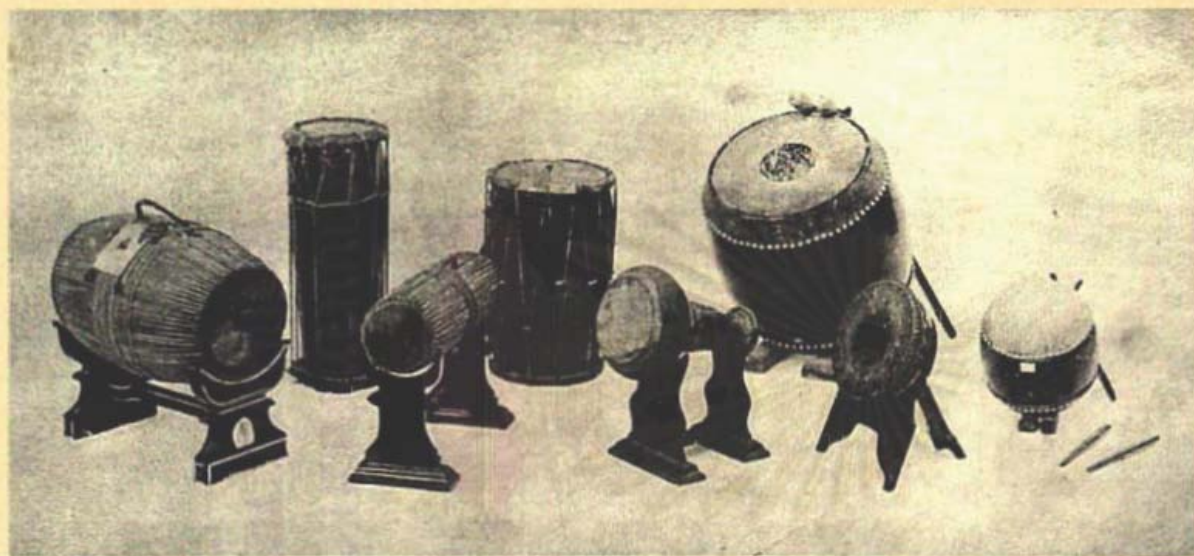
รูปที่ ๔ เครื่องตีเกิดจากฆ้องโหม่ง
Plate IV. Instruments of percussion (Group ii).

รูปที่ ๕ เครื่องตีเกิดจากกรับ

Plate V. Instruments of percussion (Group iii).

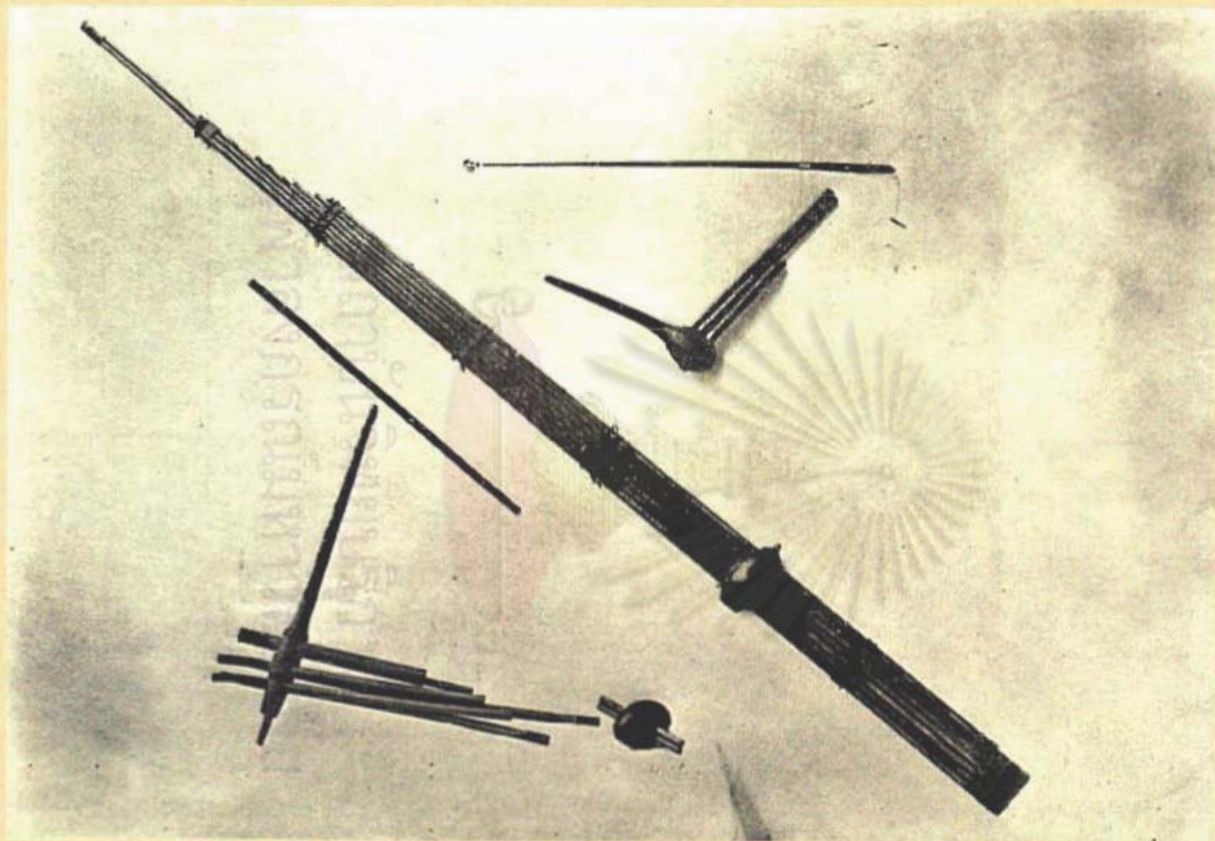
รูปที่ ๖ เครื่องอย่างหุ้มหนัง

Plate VI. Instruments of percussion (Group iv).

รูปที่ ๗ เครื่องเป่า
Plate VII. Wind instruments.

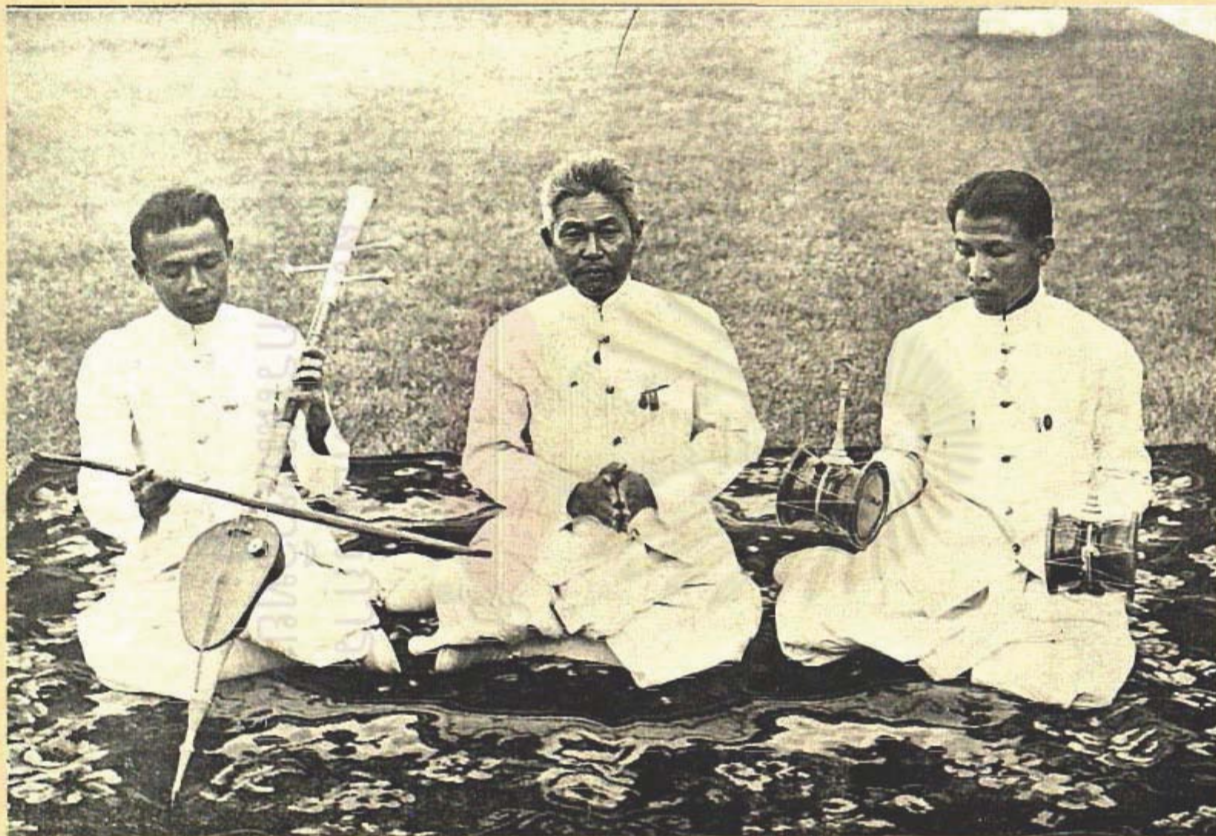

รูปที่ ๘ เครื่องดุริยางค์ โบราณของชนชาติไทย
Plate VIII. National musical instruments of the Thai.

รูปที่ ๘ พราหมณ์ตีพิณน้ำเต้า
Plate IX. Brahmin playing the Gourd lute.

รูปที่ ๑๐ ขับไม้

Plate X. "Khap Mai" group.

รูปที่ ๑๑ มโหรีเครื่องสี่

Plate XL. The "Mahori" of four instruments.

รูปที่ ๑๒ มโหรีเครื่องใหญ่
Plate XII. The "Grand Mahori" group.

รูปที่ ๑๓ บัฟพาทย์เครื่องห้า
Plate XIII. The "Pj Pât" of five instruments.

รูปที่ ๑๔ บัฟฟาตย์เครื่องใหญ่
Plate XIV. The "Grand Pi Pāt" group.

รูปที่ ๑๕ เครื่องกลองแขก
Plate XV. The "Klong Khek" group.

รูปที่ ๑๖ มโหรีเครื่องสาย
Plate XVI. The String-band.